

İRAN-YEMEN İLİŞKİLERİ VE ENSARULLAH HAREKETİ

Yemen, Suudi Arabistan ve ABD, yıllardır İran'ın isyancı Husilere silah desteği verdiğini iddia etmektedir. Bu çerçevede değişik zamanlarda Kızıldeniz'de durdurulan bazı gemilerde İran'ın Husiler için sevk ettiği silahların bulunduğu iddia edilmiştir. Silah sevkiyatlarının yanı sıra İran Devrim Muhafızları'nın Husi milislerini eğittiği ve isyancılara finansal destek sağladığı iddiaları da ortaya atılmıştır. Fakat hem İran yönetimi hem de Husiler bu iddiaları reddetmiştir.

Bayram SİNKAYA

Arap Baharı'ndan yakından etkilenen ülkelerden birisi Yemen oldu. Körfez İşbirliği Konseyi'nin arabuluculuğunda iktidar ile 'muhalif' hareketler arasında yapılan müzakereler sonucunda 1978'den beri Yemen'i yöneten Ali Abdullah Salih, Kasım

2011'de yetkilerini yardımcısı A. Mansur Hadi'ye devretti. Hadi, Şubat 2012'de tek aday olarak girdiği seçimlerde yeni cumhurbaşkanı oldu. Mart 2012'de temel sorunların çözümü amacıyla bütün siyasi partilerin katıldığı "Ulusal Diyalog Konferansı"

başladı. Şiddet fazla tırmanmadan müzakere yoluyla sağlanan bu geçiş, birçok çevrede memnuniyetle karşılandı. Hatta Suriye'de soruna çözüm için önerilen yöntemlerden birisi "Yemen Modeli" idi. Fakat isyancı Husi aşiretinin liderliğindeki silahlı Ensarullah Hareketi Eylül

2014'te başkent Sana'yı ele geçirdi. Cumhurbaşkanı Hadi ile Husiler arasında bir mutabakat anlaşması yapıldıysa da taraflar arasındaki sorunların çözülememesi nedeniyle 6 Şubat 2015'te Ensarullah yönetimi ele aldı. Ensarullah'ın iktidarı ele geçirmesinin 'darbe' mi yoksa 'devrim' mi olduğu tartışmaları bir yana, bu süreçte en çok dikkat çekilen faktörlerden birisi İran'ın rolü oldu.

İran-Yemen İlişkileri

Yemen'deki gelişmeler, İran dış politikasının önceliklerinden birisi değildir. Nitekim neredeyse on

yıldır iki ülke arasında karşılıklı üst düzey ziyaret yapılmamıştır. İki ülke arasında ilişkilerin bu denli düşük düzeyde olmasının bir sebebi, Yemen'in İran'ın stratejik ilgi alanının ötesinde olması ise diğer bir sebebi Suudi Arabistan ile müttefik olan Yemen yönetiminin mütemadiyen İran'ı ülkede istikrarsızlık yaratmaya çalışmakla suçlamasıdır. Özellikle 2004'te Seyyid Hüseyin Bedreddin El-Husi'nin önderliğinde başlayan ilk Husi isyanından beri İran, isyancıların destek aldığı olağan şüpheli ülkelerden birisi olarak görülmüştür. Husilerin Şiiliğin Zeydi koluna mensup olmaları ve İran yönetiminin dış politikada Şii jeopolitiğini etkili bir araç olarak kullanmaya çalışması, bu iddialara temel teşkil etmiştir. Zeydi olmalarına rağmen Husilerin dini ve ideolojik olarak İran'a daha yakın olduğu, Seyyid Bedreddin'in İranlı din adamları ile bağlantılı olduğu ileri sürülmüştür.

Yemen, Suudi Arabistan ve ABD, yıllardır İran'ın isyancı Husilere silah desteği verdiğini iddia etmektedir. Bu çerçevede değişik zamanlarda Kızıldeniz'de durdurulan bazı gemilerde İran'ın Husiler için sevk ettiği silahların bulunduğu iddia edilmiştir. Silah sevkiyatlarının yanı sıra İran Devrim Muhafızları'nın Husi milislerini eğittiği ve isyancılara finansal destek sağladığı iddiaları da ortaya atılmıştır. Fakat hem İran yönetimi hem de Husiler bu iddiaları reddetmiştir.

Yemen'de iktidarın değişimi sürecinde de İran düşük profilli bir siyaset izlemiştir. Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, Yemen hükümetinin protestocuları şiddetle bastırmasından 'derin kaygı' duyduğunu ifade etmekle yetinmiş ve 'devrimcilere' dolaylı destek vermiştir. Fakat Ali

Abdullah Salih'in iktidardan çekildiği süreçte İran'ın hiçbir rolü olmamış, süreç büyük ölçüde Suudi Arabistan'ın inisiyatifinde yürümüştür. Hadi'nin cumhurbaşkanlığı döneminde İran-Yemen ilişkileri daha da zayıflamıştır. Bir taraftan İranlı diplomatlar Yemen'de defalarca saldırıya uğramıştır. Temmuz 2013'te İranlı bir diplomat kaçırılmış, Ocak 2014'te İranlı diplomat Ali Asghar Asadi vurularak öldürülmüştür. Aralık 2014'te İran Büyükelçisinin Sana'daki rezidansına bombalı saldırı düzenlenmiştir. Diğer taraftan Cumhurbaşkanı Hadi, bu dönemde de devam eden Husi isyanından İran'ı sorumlu tutmuş, İran yönetimini hem Husileri hem de güneyli ayrılıkçı hareket Hırak'ı desteklemekle itham etmiştir. Temmuz 2012'de Yemen'de faaliyet gösteren İranlı ajanların yakalandığı duyurulmuş, 2013'te Husilere silah temin ettiği öne sürülen bir gemiye daha el konulmuştur. Hadi'nin İran karşıtı açıklamaları ilerleyen zamanlarda da devam etmiştir. Husilerin Eylül 2014'te başkent Sana'ya girmelerinden sonra Hadi'nin İran'dan arabuluculuk yapmasını istediği iddiaları ortaya atılmışsa da bu yönde bir gelişme kaydedilmemiştir. İran Dışişleri Bakanlığı, Husiler ile Hadi arasında varılan mutabakat anlaşmasından duyduğu memnuniyeti ifade etmiştir.

Bununla birlikte Eylül ayından itibaren İran'dan gelen açıklamalarda resmi hükümet yetkililerinin beyanlarından farklı mahiyette söylemler öne çıkmaya başladı. Husilerin Sana'yı ele geçirmesinden sonra paramiliter Besic Teşkilatının Komutanı M. Reza Nakdi, Yemen halkına hitaben yayınladığı mesajda Yemen milletinin zaferini

tebrik etti ve onları Batılıların Yemen devrimi karşısı komplolarına karşı uyanık olmaya çağırıldı. İran ile Husiler arasındaki ilişkiyi gösterir mahiyetteki en yüksek düzeyli açıklama eski Dışişleri Bakanı ve hâlihazırda Ayetullah Hamaneî'nin uluslararası ilişkiler danışmanı Ali Ekber Velayeti'den geldi. Velayeti, 18 Ekim 2014'te Yemen'den gelen bir grup din adamıyla görüşmesinde Ensarullah'ın lideri Abdülmelik Husi'nin Yemen devrimindeki önderliğinden duyduğu memnuniyeti ifade etti ve 'Hizbullah'ın Lübnan'da üstlendiği rolü, Ensarullah'ın da Yemen'de üstlenmesini umut ediyorum' dedi. Velayeti, İslam Cumhuriyeti'nin Ensarullah'ı İslami uyanış hareketinin bir parçası olarak gördüğü için desteklediğini ifade etti.

Husilerin/Ensarullah'ın Şubat 2015'te iktidarı ele geçirmesi, Körfez ülkelerinin tepkisini çekti. Sana'daki büyükelçiliklerini kapatan Körfez ülkeleri, BM Güvenlik Konseyi'ne Yemen'deki 'darbeyi durdurma' çağrısında bulundu. Bu gelişme İran'da ise memnuniyetle karşılandı. Hükümet çevreleri daha ihtiyatlı açıklamalar yaptığı halde resmi medya Yemen'deki gelişmeleri 'devrim' olarak gördü ve Şubat ayında Tahran'daki devrim kutlamalarında Abdülmelik Husi'nin posterleri açıldı. İslam Cumhuriyeti rejiminin önde gelen isimlerinden Natık Nuri, İran Devrimi'nin Yemen'e ihraç edildiğini söyledi. Devrim Muhafızları Ordusu Komutanı Yardımcı Hüseyin Salami, Ensarullah'ın Lübnan'da Hizbullah'ın benzeri olduğunu ifade etti.

Ensarullah Yemen'in Hizbullahı mı?

Hem İran çevrelerinde hem de İran'ın bölgesel politikalarından rahatsız olanlar arasında gerek Yemen siyasetindeki konumu, gerekse İran ile bağlantısı nedeniyle Ensarullah'ı Lübnan Hizbullah'na benzetme eğilimi yaygındır. Böyle bir değerlendirme İran'ın bölgesel gücünün ne boyuta geldiğini göstermesi açısından çarpıcıdır. Fakat Hizbullah ile Ensarullah arasında önemli farklar vardır ve bu nedenle böyle bir değerlendirmede bulunmak için henüz erkendir. Her şeyden önce Hizbullah doğrudan İran'ın elinde kurulmuşken, Ensarullah hareketi yerli bir harekettir. İran yönetimi Hizbullah ile arasındaki ilişkiyi açıkça savunurken Husilerle ilişkisi aynı derecede net değildir.

Ensarullah'ın yükselişini İran'a bağlamak ve Şii yükselişiyile ilişkilendirmek, Yemen'deki iç dinamiklerin etkisinin ihmal edilmesine ve indirgemeci sonuçlara varılmasına neden olmaktadır. Husiler, Şiiliğin Zeydi koluna mensuptur ve Husi lideri Zeydiliği canlandırma arayışındadır. Ama Husiler Yemen'deki Zeydi aşiretlerden sadece birisidir. Üstelik diğer Zeydilerin önemli bir kısmı Husileri Caferi/İmamiye mezhebine geçmiş olmakla itham etmektedir. Dolayısıyla Husi hareketini Şii hareket olarak adlandırmak yanıltıcı olabilir. Bununla birlikte Yemen'de ve bölgede ilerleyen zamanlarda siyasi gelişmelerin seyrine bağlı olarak, özellikle meselenin bölgesel ve aşiret boyutları ihmal edilerek doğrudan Şii-Sünni mücadelesine indirgenmesi ve bu algının yaygınlaşması durumunda Zeydiler, Husilerin etrafında birleşebilir.

Husi isyanı özü itibarıyla bölgesel bir isyandır, ancak Ensarullah'a dönüşerek Yemen ulusal siyasetinin aktörlerinden birisi olmuştur. Dolayısıyla Husi-Ensarullah hareketi siyasi kimliğini yeniden tanımlamaktadır. Bu çerçevede, Ensarullah kendisini eski rejimin, dolayısıyla Salih ve Hadi hükümetlerinin destekçileri olarak görülen Suudi Arabistan ile ABD'nin karşısında bir yere konumlandırmaktadır. Ayrıca, Yemen içindeki Selefi ve El-Kaideci akımlara karşı bir duruş sergilemektedir. Yemen'in güneyinde daha etkili olan Arap Yarımadası El-Kaidesi bazı Amerikan ve Yemen ordusunun müdahalelerine rağmen son zamanlarda gücünü artırmış, hatta bölgeleri kontrol altına almıştır. Bu süreçte El-Kaide de form değiştirmiş ve Ensarulseria adını almıştır. El-Kaide'yi ve Selefiligi tehdit olarak ilan eden Ensarullah, Yemen halkının El-Kaide'ye karşı birleşmesi çağrısında bulunmuş ve El-Kaide'nin kontrol ettiği bölgelere yönelmiştir. Abdülmelik Husi, Hadi yönetimini El-Kaide'ye karşı mücadele etmemekle eleştirmiş ve ordunun yapmadığı işi kendilerinin yaptığını ileri sürmüştür.

Husiler ile İran arasında çeşitli düzeylerde bağlar varsa da bu Husilerin doğrudan İran'ın bölgedeki vekilleri olduğu anlamına gelmemektedir. İran'dan gelen destek açıklamaları hareketi kontrol etme ve yönlendirme teşebbüsü olarak görülebilir. Fakat Yemen'deki gelişmelerin Şii-Sünni mücadelesine dönüş(türül)mesi ve 'Sünni' dünyadan izole edilmesi Ensarullah'ı muhakkak İran'a daha fazla yakınlatacaktır. ○

*Yrd. Doç. Dr., ORSAM
Danışmanı, Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi*